

ઘોરણા : 11 ગુજરાતી

પાઠ : 2

પોસ્ટઓફિસ

સ્વાધ્યાય

પ્રશ્ન : 1 નીચેના પ્રશ્નોનોના ઉત્તર એક-એક વાક્યમાં લખો.

(1) અલી ડોસાને એ જગ્યાએ બેસવાનો કેટલો અભ્યાસ હતો?

➤ અલી ડોસાને એ જગ્યાએ બેસવાનો પાંચ વર્ષનો અભ્યાસ હતો .

(2) અલી ડોસા પર આવેલા પત્રનો પોસ્ટમાસ્ટરે શા માટે ઘા
કરી દીધો?

- દ્વારા દેશાવરમાં રહેતી પોસ્ટમાસ્ટરની દીકરી માંદી હતી
અને તેના સમાચારની રાહ જોતાં પોસ્ટમાસ્ટર ચિંતાતુર
હતા.

એવામાં એમની પાસે પડેલા ટપાલના થોકમાંથી તરત

તેમણે પોતાનું છે એમ સમજુને એક કવર ઉચ્કિયું, પણ

એ કવર ઉપર અલી ડોસાનું સરનામું જોયું એટલે

પોસ્ટમાસ્તરે વીજળીનો આંચકો લાગ્યો હોય તેમ અલી

ડોસા પર આવેલા પત્રનો ધા કરી દીધો.

(3) અલી ડોસો રોજ શા માટે પોસ્ટઓફિસ આવતો હતો?

➤ ૬૨ રહેતી તની દીકરી મરિયમનો કાગળ એક દિવસ

આવશે એ શ્રદ્ધા ને આશાથી અલી ડોસો રોજ પોસ્ટઓફિસ
આવતો હતો.

(4) લેખકને મતે અર્ધુ જગત ક્યારે શાંત બની શકે?

➤ લેખકના મતે મનુષ્ય પોતાની દ્રષ્ટિથી જોવાને બદલે
બીજાની દ્રષ્ટિથી જુએ તો અર્ધુ જગત શાંત બની શકે.

(5) લક્ષ્મીદાસ અને પોસ્ટમાસ્તરે મરિયમના પત્રનું શું કર્યું?

➤ લક્ષ્મીદાસ અને પોસ્ટમાસ્તરે મરિયમનો પત્ર અલી
ડોસાની કબર પર મૂક્યો.

પ્રશ્ન : 2 નીચેના પ્રશ્નોના બે-ગણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો.

(1) અલી ડોસો હોશિયાર શિકારી હતો તેમ શા પરથી કહી શકાય?

► અલી ડોસો એની યુવાનીમાં ધૂળની સાથે ધૂળ બની જાય તેવા
કાબરચીતરા તેતરને જોતો કે તરત જ તેતર તેના હાથમાં આવી
પડતું ! અલીની છટલીના ગરુડ જેવી તીક્ષ્ણ નજર સસલાના

કાન પર ચોંટતી અને બીજુ જ પળે સસલું બચી શક્યું

નહિ. તેનું નિશાન હંમેશાં અચૂક રહેતું. આ પરથી કહી

શકાય કે અલી ડોસો હોશિયાર શિકારી હતો.

(2) 'સ્નેહ અને વિરહ' અલી ડોસાને ક્યારે સમજાય છે?

- જે દિવસે અલી ડોસાની દીકરી મરિયમ સાસરે ગઈ તે દિવસથી અલી ડોસાને જિંદગીમાં એકલતા લાગવા માંડી. તે દિવસથી અલી શિકાર કરવાનું ભૂલી ગયો અને સ્થિર નજરે અનાજનાં ભરચક લીલાં પેતર સામે જોઈ રહેતો!

એ સમયે 'સ્નેહ અને વિરહ' શબ્દો અલી ડોસાને સમજાય છે.

એને જિંદગીમાં પહેલી વાર સમજાયું કે કુદરતમાં સ્નેહની સૃષ્ટિ
અને વિરહનાં આંસુ પણ છે ! .

(3) પોસ્ટઓફિસના કર્મચારીઓ અલી ડોસાની હંસી શી રીતે ઉડાતા?

- મરિયમના કાગળની રાહ જોતા અલી ડોસાનો વહેલી સવારે
પોસ્ટઓફિસે પહોંચી જવાનો રોજનો કમ બની ગયો હતો. પરંતુ
કાગળ આવતો નહિ, છતાં નિરાશા ખંખેરીને તે બીજે દિવસે
હાજર થઈ જતો.

આ જોઈને કર્મચારીઓ તને પાગલ ગણી તેની હંસી ઉડાવતા.

ક્યારેક મશ્કરીમાં અલી ડોસાનું નામ બોલીને પણ તને કાગળ માટે

ટટળાવતા, આ રીતે અલી ડોસાની હંસી ઉડાવામાં તેમને મજા

આવતી.

(4) અલી ડોસાએ લક્ષ્મીદાસને કઈ ભલામણ કરી હતી? શા માટે?

- અલી ડોસાએ લક્ષ્મીદાસને ભલામણ કરી હતી કે તેની દીકરી મરિયમનો કાગળ આવે તો પોતાની કબર પર પહોંચાડવો. કારણ કે અલી ડોસાને હવે તેનું મૃત્યુ નજીક લાગતું હતું અને હજુ સુધી તેની એકની એક દીકરી મરિયમનો પત્ર આવ્યો નહોતો.

પ્રશ્ન : 3 નીચેના પ્રશ્નોનાં મુદ્દાસર ઉત્તર લખો.

- (1) વાર્તામાં રજૂ થયેલ રાત્રિનું વર્ણન કરો.
- આ વાર્તાની શરૂઆતમાં ૪ પાછલી રાતનું આબેહૂબ વર્ણન છે.
- ભૂરા આકાશમાં નાનામોટા તારાઓ ટમટમી રહ્યા છે. શીતળ
પવનના સુસવાટાથી બચવા અલી ડોસાએ પોતાના ફાટેલા
ઝલ્લાથી શરીરને લપેટી લીધું છે. કેટલાંક ઘરોમાંથી ઘંટીના
મધુર અવાજ સંભળાય છે.

એ સાથે સ્થીરોના ઝીણા અવાજ પણ સંભળાઈ રહ્યા છે. એકાદ

કૂતરાનો અવાજ, વહેલા ઉઠી ગયેલા લોકોનાં પગરખાંનો ફરશી

સંભળાતો અવાજ, અકાઢે જાગી ગયેલા પક્ષીના અવાજો સિવાય

આખું શહેર સાવ શાંત હતું. લોકો મીઠી નિદ્રા માણી રહ્યા હતા.

શિયાળાની રાત વધુ ગાઢ બનતી જતી હતી. મનુષ્યના સ્વભાવ

જેવી શિયાળાની ઠંડી કાતિલ હથિયારની જેમ પોતાનું સામ્રાજ્ય

ચારે બાજુ ફેલાવી રહી હતી. રાત્રિ વધારે 'શીમણી' બનતી હતી.

પવન સોસરવો નીકળી જતો હતો. શુકના તારાનું મીઠું તેજ, બરફ

પડે તેમ પૃથ્વી ઉપર ઠંડીના કઢકા જેવું પડતું હતું. .

(2) ‘પોસ્ટઓફિસ અલી ડોસા માટે ધર્મક્ષેત્ર-તીર્થસ્થાન બન્યું.’ આ

વિધાનને સમજવો.

- અલી ડોસો વૃદ્ધ થતાં તેને દ્વારા સાસરે રહેતી એકની એક દીકરી મરિયમની યાદ સત્તાવતી હતી. ડોસો દીકરીના વિરહમાં ઝૂરી રહ્યો હતો. તે દીકરીના પત્રની રાહમાં દિવસો વિતાવતો હતો. તે

જાણતો હતો કે પત્ર આવશે તો પોસ્ટઓફિસમાં જ હશે. આથી

તે દરરોજ વહેલી સવારે શહેરની પોસ્ટઓફિસે પહોંચી જતો.

જેમ કોઈ ભાવિક ભક્ત પરમાત્માનાં દર્શન માટે પવિત્ર

ધર્મક્ષેત્ર - તીર્થસ્થાનમાં શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસથી જાય એમ

અલી ડોસો પણ દીકરીના પત્રની આશામાં શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસથી

પોસ્ટઓફિસ જતો. આમ, પોસ્ટઓફિસ અલી ડેસા માટે

ધર્મક્ષેત્ર - તીર્થસ્થાન બની ગયું હતું.

(3) અલી ડોસાનું પાત્રાલેખન કરો.

➤ અલી કોચમેન એની યુવાનીમાં કુશળ શિકારી હતો. તેનું નિશાન અચૂક હતું. એક પણ પક્ષી તેની બાજ નજરમાંથી છટકી શકતું નહિ; પરંતુ વૃદ્ધાવસ્થાએ પહોંચતાં તેનામાં ગજબનું પરિવર્તન આવ્યું હતું. તે શિકારી મટી એક સંવેદનશીલ, વત્સલ માનવ બની ગયો.

વૃદ્ધાવસ્થામાં તને દ્વર સાસરે રહેતી તેની એકની એક દીકરી
મરિયમની યાદ આવતી હતી. તે પુત્રીના વિરહમાં તડપતો હતો.
દીકરીના પત્રની રાહ જોતાં અલી માટે પોસ્ટઓફિસ જણે
તીર્થસ્થાન બની ગયું હતું. તે શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસથી રોજ વહેલી
સવારે પોસ્ટઓફિસે પહોંચી જતો અને સાંજ પડ્યે નિરાશ થઈને
પાછો વળતો. આથી તે પોસ્ટઓફિસના કર્મચારીઓ માટે ઉપહાસનું

પાત્ર બની ગયો હતો. કર્મચારીઓ તેને ગાંડો ગણતા હતા.
પોતે હવે લાંબું નહિ જીવે એમ લાગતાં અલ્લી ડોસાએ પોતાની
દાબડીમાંથી પાંચ ગીની કાઢી. તેણે લક્ષ્મીદાસ નામના કર્મચારીને
વિનંતી કરી, ‘આ ગીની મને કામની નથી. અલ્લાની સાક્ષીએ
તમને આપું છું. મારી મરિયમનો પત્ર આવે તો મારી કબર પર
પહોંચાડજો.’

પોતાની પુત્રી પ્રત્યેનું અલીનું વાત્સલ્ય આ સિવાય બીજું શું કરી
શકે ?

આ વાર્તામાં અલીના જીવનનાં બે ફદ્દયસ્પર્શી પાસાં રજૂ થયાં
છે : (1) યુવાનીમાં શિકાર કરવાનો આનંદ લુંટતો અલી અને (2)
વૃદ્ધાવસ્થામાં દીકરીના વિરહમાં તડપતા એક વત્સલ પિતા.

(4) પોસ્ટઓફિસ વાર્તાનો અંત તમારા શબ્દોમાં લખો.

➤ વૃદ્ધાવસ્થામાં અલી ડોસો પોતાની એકની એક દીકરી મરિયમના વિરહમાં, તેના પત્રની પ્રતીક્ષામાં બૂરી રહ્યો છ. તેને આશા હતી કે દીકરીનો પત્ર જરૂર આવશે, પણ એની આશા નિષ્ઠ નીવડે છ. અલી ડોસાને લાગ્યું કે હવે તે લાંબું નહિ જીવે. આથી તેણે પોસ્ટઓફિસના એક કર્મચારી લક્ષ્મીદાસને બોલાવ્યો.

અલી ડોસાએ પોતાની પાસે રાખી મૂકેલી પાંચ ગીની અલ્લાની
સાક્ષીએ એ કર્મચારીને આપી અને વિનંતી કરી, ‘આ ગીનીની મારે
હવે જરૂર નથી. તમને કામમાં આવશે, પણ મરિયમનો પત્ર આવે
તો મારી કબર પર મુકજો.’

એ વાતને ત્રણેક મહિના વીતી ગયા પછી એક દિવસે તેની
દીકરી. મરિયમનો પત્ર આવ્યો. એ અરસામાં પોસ્ટમાસ્ટર પોતાની

દીકરીના સમાચાર ન મળતાં ચિંતાતુર હતા. એમની દશા પણ
અલી ડોસા જેવી હતી. એવામાં કર્મચારીએ તેમને અલી ડોસા મરી
ગયાના સમાચાર આપ્યા. પોતે અલી ડોસાની વેદના ન સમજી
શક્યા એનું એમને ફુઃખ હતું. એ સાંજે કર્મચારી લક્ષ્મીદાસ અને
પોસ્ટમાસ્તર બંને જણા અલી. ડોસાની કબર પર જઈને અલીની
દીકરી મરિયમનો પત્ર મુકી આવ્યા.

આમ, દીકરીના પત્રને ઝંખતા વત્સલ પિતાની વેદના-વ્યથાથી
વાતીનો અંત આવે છુ..

Thanks

For watching